

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής

Εργασία στο μάθημα της Σύνθεσης Δημοσίου
Με θέμα:

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΤΗΣ
ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Όνομα: Αικατερίνη Αλεξανδροπούλου
Α.Μ.: 1340200200029
Σχολή: Ν.Ο.Π.Ε.
Τμήμα: Νομικής
Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αιτιολόγηση εργασίας.....	3
---------------------------	---

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Σημασία.....	4
II. Η Ελληνική Ρύθμιση.....	5
α. Προηγούμενα Συντάγματα.....	5
β. Ισχύον Δίκαιο.....	5
γ. Κοινό Δίκαιο.....	6
III. Διεθνής κατοχύρωση. Ξένα Συντάγματα.....	6
α. Διεθνείς Συμβάσεις.....	6
β. Ξένα Συντάγματα.....	7

A. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ/ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

I. Η διπλή συνταγματική προστασία της συνάθροισης	
α. Αντικειμενική αρχή και συνταγματικό δικαίωμα.....	7
β. Ισχύς, αναθεωρησιμότητα.....	8
II. Η αντικειμενική συνταγματική αρχή της συνάθροισης.....	8
III. Το συνταγματικό δικαίωμα στη συνάθροιση	
α. Συνταγματικό δικαίωμα.....	8
β. Φορείς.....	9
1. Φυσικά/ νομικά πρόσωπα.....	9
2. Νπιδ/ νπδδ.....	10
3. Έλληνες / αλλοδαποί.....	11
γ. Παραίτηση.....	12

B. ΓΕΝΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

I. Προστατευόμενο αγαθό (Αντικείμενο)	
α. Ορισμός, Έννοια.....	12
β. Διακρίσεις συναθροίσεων	
1. Ιδιωτική.....	13
2. Δημόσια	
i. Κλειστή.....	13
ii. Υπαίθρια.....	14
3. Ήσυχη /Αοπλη: Έννοιες.....	14
γ. Corpus, animus, προσδιορισμοί.....	15
1. Σωματική υπόσταση (corpus).....	15
2. Πνευματική υπόσταση (animus).....	15

3. Εννοιολογικοί προσδιορισμοί.....	16
II. Εξουσία.....	16
α. Μορφές.....	16
β. Διαστάσεις, Αποδέκτες	
1. Αμυντικό περιεχόμενο	17
i. Erga omnes δικαίωμα.....	17
ii. Κατεύθυνση <u>κατά</u> του κράτους.....	17
iii. Διαπροσωπική ενέργεια, τριτενέργεια.....	18
2. Προστατευτικό περιεχόμενο.....	18
i. Προστατευτικό δικαίωμα.....	18
ii. Προστατευτική υποχρέωση.....	19
3. Διασφαλιστικό περιεχόμενο.....	19
III. Άσκηση. Γενική σχέση- οριοθετήσεις.....	19
α. Η ρήτρα της συνταγματικής νομιμότητας.....	19
β. Η ρήτρα της χρηστότητας.....	20
γ. Η ρήτρα της κοινωνικότητας (δικαιώματα των άλλων).....	20

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ

I. α. Ειδικές σχέσεις /Περιορισμοί.....	21
β. αναστολή.....	22
II. Συμπεράσματα.....	23
III. Νομολογία	23

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....29

Αιτιολόγηση εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας στο μάθημα της Σύνθεσης Δημοσίου κρίνεται η μελέτη και η ανάλυση του συνταγματικώς θεμελιωμένου δικαιώματος της συνάθροισης. Αρχικά παρουσιάζεται η ισχύουσα συνταγματική ρύθμιση συγκριτικά με προηγούμενα και ξένα Συντάγματα. Έπειτα εξετάζεται η φύση της συνάθροισης ως δικαίωμα και ως συνταγματική αρχή, καθώς επίσης αναλύεται το περιεχόμενο του δικαιώματος (πυρήνας αγαθού- εξουσία-άσκηση). Τέλος γίνεται αναφορά σε ειδικά θέματα, σχέσεις και περιορισμούς του δικαιώματος μέσα στο πλαίσιο της κοινωνικής πραγματικότητας.

Πρόκειται για μια μελέτη που έχει σαν στόχο να αναδείξει την σπουδαιότητα της μεγάλης αυτής συνταγματικής κατοχύρωσης και τους λόγους που την καθιστούν τόσο αναγκαία για την ύπαρξη και ευδοκίμηση του δημοκρατικού πολιτεύματος, την ευημερία ενός κράτους κοινωνικού ανθρωπισμού.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. ΣΗΜΑΣΙΑ

Η συνάθροιση, όπως και όλα τα υπόλοιπα συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν κατάκτηση των τελευταίων αιώνων. Η απόλυτη και βάνανυση στάση των φεουδαρχικών και αυτοκρατορικών καθεστώτων, είχε καταλύσει κάθε έννοια δικαιώματος για τον απλό πολίτη. Εντούτοις η συσσωρευμένη αγανάκτηση του κόσμου, οδήγησε εντέλει σε ανατροπή του απολυταρχισμού. Με την Γαλλική επανάσταση και την Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη το 1789, καθώς και με το γαλλικό Σύνταγμα του 1791 μεταβαίνουμε σε μια εποχή όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα επιτέλους κατοχυρώνονται. Μάλιστα η ελευθερία του συνέρχεσθαι περιλαμβάνεται στον «κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων», στον οποίο περιλαμβάνονται επίσης η ισότητα, η προσωπική ασφάλεια, η ελευθερία, το άσυλο της κατοικίας η ελευθερία του τύπου, το απόρρητο των επιστολών, η θρησκευτική ελευθερία, η ελευθερία της εκπαίδευσης, το δικαίωμα του αναφέρεσθαι προς τις αρχές, η οικονομική ελευθερία και το απαραβίαστο της ιδιοκτησίας¹. Η ελευθερία της συνάθροισης αποτελεί ένα από τα βασικότερα θεμελιώδη δικαιώματα καθώς συμβάλλει στην κοινωνικότητα του πολίτη και την μετατροπή του από απλή μονάδα, σε μέρος του κοινωνικού συνόλου. Με το δικαίωμα αυτό, ο πολίτης αποκτά την δυνατότητα να συγκεντρώνεται σε ομάδες και να ανταλλάσσει απόψεις με τους λοιπούς συμπολίτες του. Η συνάθροιση προστατεύεται με την διάταξη 11 του ισχύοντος Συντάγματος, στο δεύτερο μέρος, στο κεφαλαίο για τα ατομικά δικαιώματα. Η αρχή αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της μεταβολής της κοινωνίας μας από ατομοκεντρική, στο σύγχρονο κράτος του κοινωνικού ανθρωπισμού.

¹Βλ. αναλ. Δημητρόπουλος Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό μέρος Τόμος Γ' Ημίτομος 1 σελ. 5

II. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ

α. Προηγούμενα Συντάγματα

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι περιελήφθη για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1864. Η διάταξη του άρθρου 10 όριζε: «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως, μόνο εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθώσιν, αν ως εκ τούτων επίκειται κίνδυνος εις την δημοσίαν ασφάλειαν». Στα Συντάγματα του 1911, 1925 και 1927 η παραπάνω διάταξη παρέμεινε αναλλοίωτη. Το Σύνταγμα του 1952 όριζε επίσης τα εξής: «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως. Μόνον εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι εν τω υπαίθρω συναθροίσεις δύναται ν' απαγορευθούν, αν εκ τούτων επίκειται κίνδυνος εις την δημοσίαν ασφάλειαν».

Διαφορετική στάση απέναντι στο δικαίωμα της συνάθροισης κράτησαν τα δικτατορικά καθεστώτα, καθώς ως απαραίτητη προϋπόθεση κρίνονταν η προηγούμενη γνωστοποίηση της συγκεντρώσεως στις αστυνομικές αρχές. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 18 ίσχυαν τα ακόλουθα: «1.Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα όπως συνέρχονται ησύχως και αόπλως, ως νόμος ορίζει.2.Μόνον εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι δημόσιαι συναθροίσεις πρέπει να γνωστοποιούνται δεόντως εις την αστυνομικήν αρχήν τεσσαράκοντα οκτώ ώρας προ της πραγματοποιήσεώς των. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθούν αν εκ τούτων επίκειται κίνδυνος δια την δημοσίαν τάξην και ασφάλειαν».

β. Ισχύον Σύνταγμα

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Συντάγματος του 1975 που ισχύει και σήμερα :

«1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα.

2. Μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία. Οι υπαίθριες συναθροίσεις μπορούν να απαγορευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής γενικά, αν εξαιτίας τους επίκειται σοβαρός κίνδυνος για την δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, όπως ο νόμος ορίζει.»

γ. Κοινό Δίκαιο

Ειδικό περί συναθροίσεων νόμο (ύστερα από αδράνεια του νομοθέτη, καθώς το δικαίωμα αυτό διέπονταν μόνο από αστυνομικές διατάξεις)², εξέδωσε για πρώτη φορά η δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967. Αναφερόμαστε στο νομοθετικό διάταγμα 794/1971 «περί δημοσίων συναθροίσεων»³, το οποίο εξακολουθεί ακόμα να ισχύει, αν και περιέχει πολλές αντισυνταγματικές διατάξεις. Επιπροσθέτως υπάρχουν και προγενέστερες διατάξεις που δεν έχουν καταργηθεί ρητώς, με αποτέλεσμα μια απαράδεκτη νομοθετική σύγχυση δικαίου. Δεν είναι όμως μόνο ο δημοκρατικός νομοθέτης που επέδειξε αδράνεια επί του θέματος. Παράλληλα η σχετική με τις συναθροίσεις νομολογία δεν είναι επαρκής.²

III. Διεθνής κατοχύρωση. Ξένα Συντάγματα

α. Διεθνείς Συμβάσεις/ Ευρωπαϊκή αναγνώριση

Η ΕΣΔΑ κατοχυρώνει την ελευθερία συναθροίσεως στο αρθ. 11 <<κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς>>, ενώ όμοια είναι η διατύπωση και του αρθ. 12 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναγράφεται, επίσης στο αρθ. 20 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ερμηνεύει το αρθ.11 της ΕΣΔΑ ως εξής:

Το δικαστήριο θεωρεί ότι οι ρυθμίσεις του αρθ. 11 της ΕΣΔΑ αποτελούν *lex specialis* ως προς το αρθ. 10 περί της ελευθερίας της έκφρασης . Κατά το α.16 ΕΣΔΑ , τέλος, είναι δυνατόν τα κράτη να θεσπίζουν περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης , στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι , όταν πρόκειται για την πολιτική δραστηριότητα των ξένων (αλλοδαπών).

➤ ²Βλ. Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής 22.3.1958

³Βλ. το β.δ. 168/1972 όπου απαγορεύεται η πραγματοποίηση συναθροίσεων και 269/1972 περί εγκρίσεως κανονισμού διαλύσεως δημόσιων συναθροίσεων.

⁴Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ. 825-826

β. Ξένα Συντάγματα

Η ελευθερία των συναθροίσεων (public meetings) αναπτύχθηκε πρώτα νομολογιακά στην Αγγλία ως παρεπόμενο της ελευθερίας του λόγου. Διακηρύχθηκε όμως για πρώτη φορά από την αμερικανική και την γαλλική επανάσταση, αν και όχι στις αρχικές τους διακηρύξεις. Έτσι η Πρώτη Αναθεώρηση (First Amendment, 1791), του ομοσπονδιακού συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής του 1787 απαγόρευσε στο Κογκρέσο να ψηφίζει νόμους που περικόπτουν (abridge) «το δικαίωμα του λαού να συναθροίζεται ειρηνικά» («The right of the people peaceably to assemble»). Τα γαλλικά συνταγματικά κείμενα του 1791 και του 1793 διακήρυξαν το δικαίωμα των πολιτών να συναθροίζονται ήσυχα και άοπλα» («la liberte des citoyens de s'assembler paisiblement et sans armes») στην πράξη όμως ή ελευθερία συναθροίσεως υποβλήθηκε σε συχνούς και έντονους περιορισμούς. Η διατύπωση της ελευθερίας συναθροίσεως (όπως και όλου του κλασσικού καταλόγου των ατομικών δικαιωμάτων ευρύτατα από τα μεταγενέστερα συντάγματα είναι εκείνη του άρθρου 19 του βελγικού συντάγματος του 1831⁵. Από εκεί και από το δανικό σύνταγμα του 1849⁶ εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα ή κατοχύρωση της ελευθερίας συναθροίσεως στο σύνταγμα του 1864.

A. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ/ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

I. Η διπλή συνταγματική προστασία της συνάθροισης

α. Αντικειμενική αρχή και συνταγματικό δικαίωμα

Το Σύνταγμα καθιερώνει στο άρθρο 11 την αντικειμενική συνταγματική αρχή, από την οποία απορρέει το ατομικό δικαίωμα της συνάθροισης. Η αντικειμενική προσέγγιση οδηγεί στο βασικό συμπέρασμα ότι ανεξάρτητα από την ειδικότερη νομικοτεχνική διατύπωση, οι συνταγματικές διατάξεις κατοχυρώνουν αντικειμενικές αρχές από τις οποίες προκύπτουν υποκειμενικά δίκαια. Στο άρθρο 11 εμπεριέχεται διπλή συνταγματική κατοχύρωση, αντικειμενική και υποκειμενική.

⁵Βλ. άρθρα 8 γερμανικού συντάγματος, 79.δαν. συντ., 40 παρ. 6 ιρλανδ. συνταγμ., 17 ιταλ. συντ., 21 παρ. 1 κυπρ. συντ., 25 λουξ. συν., 9 ολλαν. συντ., 45 πορτογ. συντ.

⁶Βλ. Αλ. Σβώλο/ Γ. Βλάχο, Β' σελ. 193 υποσημ. 19

Αν και στο αρθ. 11 αναφέρεται ρητά η συνάθροιση ως δικαίωμα, είναι γνωστό, ότι οι συνταγματικές διατάξεις έχουν διπλή φύση. Από την αντικειμενική αρχή προστασίας της συνάθροισης προκύπτει το δικαίωμα της συνάθροισης των Ελλήνων πολιτών. Η δικαϊκή προστασία δεν εξασφαλίζεται μόνο με την παροχή δικαιωμάτων, αλλά και με την αντικειμενική κατοχύρωση. Όχι μόνο με το δικαίωμα της συνάθροισης, αλλά και με την αντικειμενική αρχή της προστασίας της συνάθροισης των Ελλήνων πολιτών κατοχυρώνεται, ταυτόχρονα ως δικαίωμα και ως θεσμός.⁷

β. Ισχύς, αναθεωρησιμότητα

Ισχύον δίκαιο: Η αρχή της προστασίας της συνάθροισης είναι θετική δεσμευτική συνταγματική αρχή, η οποία βρίσκεται μέσα στην ελληνική έννομη τάξη στο άρθρο 11 του ισχύοντος Συντάγματος και αναπτύσσει πλήρως τη δεσμευτική νομική της δύναμη.

Αναθεωρητό: Η διάταξη του άρθρου 11 του Συντάγματος δεν περιλαμβάνεται στις αναφερόμενες στο άρθρο 110 του Συντάγματος μη αναθεωρητέες διατάξεις. Οπότε το άρθρο 11 μπορεί να αναθεωρηθεί σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο 110 Συντ. §2,3,4,5,6. Το δικαίωμα της συνάθροισης δεν περιλαμβάνεται στο «αιώνιο Σύνταγμα»

II. Η αντικειμενική συνταγματική αρχή της συνάθροισης

Στο άρθρο 11 του Συντάγματος εμπεριέχεται η αντικειμενική αρχή της προστασίας της συνάθροισης. Ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει την συνάθροιση αντικειμενικά, θεσμικά, καθιερώνοντας «θεσμική εγγύηση». Ως αντικειμενική αρχή η ελευθερία της συνάθροισης αποτελεί γενική αρχή της έννομης τάξης.

III. Το συνταγματικό δικαίωμα στη συνάθροιση

α. Συνταγματικό δικαίωμα

Ατομικό δικαίωμα: Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την συνάθροιση και υποκειμενικά, ως δικαίωμα. Η ελευθερία της συνάθροισης αποτελεί ατομικό δικαίωμα με την ιστορική έννοια του όρου, καθώς περιλαμβάνεται στον κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων.

⁷Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, σελ. 44-48

Κοινωνικού χώρου: Πρόκειται καθαρά για ένα δικαίωμα του κοινωνικού χώρου, καθώς αποσκοπεί στην ελεύθερη συγκέντρωση πολιτών, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων με ειρηνικό και ήσυχο τρόπο, μέσα στα πλαίσια του κράτους του κοινωνικού ανθρωπισμού⁸.

Ο συλλογικός χαρακτήρας του δικαιώματος: Το θεμελιώδες δικαίωμα του συνέρχεσθαι παρουσιάζει ένα επιπλέον χαρακτηριστικό, προσδιοριστικό της φύσης του: το συλλογικό⁹ του χαρακτήρα. Ένα μεγάλο μέρος της νομικής θεωρίας το έχει κατατάξει στην ελευθερία της ομαδικής πνευματικής κίνησης¹⁰. Πράγματι ο συλλογικός χαρακτήρας του δικαιώματος πηγάζει από το γεγονός, ότι ενώ αυτό αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται υπέρ του ατόμου, υπέρ του Έλληνα πολίτη, που είναι και ο φορέας του, η ιδιόμορφη φύση του δικαιώματος δεν επιτρέπει την άσκησή του με άλλο τρόπο παρά μόνο μετά από συλλογικές μορφές δραστηριοποίησης. Έτσι ενώ η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης (άρθρο 13 § 1 Σ), που αποτελεί κλασικό ατομικό δικαίωμα, δύναται να ασκηθεί με μόνη την ενεργοποίηση του φορέα της, η αντίστοιχη δραστηριότητα του φορέα του δικαιώματος της συνάθροισης δεν αρκεί.

β. Φορείς

1. Φυσικά/ νομικά πρόσωπα

i. Φυσικά πρόσωπα

Φορείς του δικαιώματος του συνέρχεσθαι σε όλοι την έκτασή του είναι οι έλληνες πολίτες, όπως προκύπτει από την ίδια την λεκτική διατύπωση της σχετικής διάταξης.¹¹ Το Σύνταγμα θεωρεί τα φυσικά πρόσωπα καταρχήν ως ικανά να είναι υποκείμενα θεμελιωδών δικαιωμάτων, χωρίς να απαιτεί τη συμπλήρωση μιας ορισμένης ηλικίας. Έτσι η ικανότητα των φυσικών προσώπων να είναι υποκείμενα θεμελιωδών δικαιωμάτων συμπίπτει με την ικανότητα δικαίου (άρθ.34 Α.Κ.). Επομένως, υποκείμενα του δικαιώματος της συνάθροισης είναι όλοι οι Έλληνες, τόσο οι ενήλικοι όσο και οι ανήλικοι. Το Σύνταγμα δεν απαιτεί τη συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας των φυσικών προσώπων ούτε για την ικανότητα αυτοπρόσωπης άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ωστόσο, ορισμένη ηλικία είναι απολύτως αναγκαία για την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και επομένως και του δικαιώματος της συνάθροισης.

⁸Βλ. αναλ. Δημητρόπουλος Σύνταγματικά Δικαιώματα Γενικό μέρος σελ,30

⁹ Μπακόπουλος Γ.Α., Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι στο ελλ., γαλλ. και αγγλικό δημ.

¹⁰ 28/23-7-1934, Θ. 15 (ΜΕ), σ. 719.

¹¹ Δαγτόγλου Σύνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ. 837-839

Υποστηρίζεται ότι οι ανήλικοι μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα της συνάθροισης με τη συμπλήρωση του 17^{ου} έτους της ηλικίας τους, από τότε δηλαδή που υπέχουν κατά τον Ποινικό Κώδικα ποινική ευθύνη (άρθ. 121 παρ.1 Π.Κ.). Η άποψη όμως αυτή δεν κρίνεται απολύτως ορθή. Ορθότερη είναι η σύνδεση της ικανότητας αυτοπρόσωπης άσκησης του δικαιώματος της συνάθροισης με τη δικαιοπρακτική και αστική ευθύνη των ανηλίκων (άρθ. 128-129 και 917 Α.Κ.). Συνεπώς, θεωρούμε ότι ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας του, ως άτομο με περιορισμένη ικανότητα προς δικαιοπραξία, είναι ικανός για την άσκηση του δικαιώματος της συνάθροισης.

ii. Νομικά πρόσωπα

Φορείς των ατομικών δικαιωμάτων σύμφωνα με την καταγωγή και τη φύση τους είναι καταρχήν μόνο τα φυσικά πρόσωπα. Από την κλασική αυτή αρχή δεν απομακρύνθηκε το ισχύον Σύνταγμα, το οποίο δεν κατοχύρωνε ρητά, εκτός από το δικαίωμα της απεργίας (άρθρο 23 § 2 εδ α'), τα ατομικά δικαιώματα και υπέρ των νομικών προσώπων. Ο νόμος μπορεί αναμφίβολα να καθιερώνει τα ατομικά δικαιώματα υπέρ των νομικών προσώπων. Έτσι το άρθρο 2 και 3 του Ν.Δ. 793/71 κατοχυρώνουν ρητά τα δικαιώματα διοργάνωσης και πραγματοποίησης συναθροίσεων και υπέρ νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων.

2. Νπιδ/ νπδδ

Πρέπει να διευκρινιστεί ότι το Κράτος και τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή δράσης τους (ως φορείς δημοσίας εξουσίας ή ως διαχειριστές της περιουσίας τους), δεν μπορούν καταρχήν να θεωρηθούν ως φορείς ατομικών δικαιωμάτων, γιατί δε μπορούν προφανώς τα πρόσωπα αυτά να είναι συγχρόνως αποδέκτες και φορείς των ιδίων δικαιωμάτων. Ο νόμος μπορεί αναμφίβολα να καθιερώνει τα ατομικά δικαιώματα και υπέρ των νομικών προσώπων. Έτσι τα άρθ.2 και 3 του Ν.Δ. 794/71 κατοχυρώνουν ρητά τα δικαιώματα διοργάνωσης και πραγματοποίησης συναθροίσεων και υπέρ νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων. Αντίθετα, το δικαίωμα συμμετοχής σε συνάθροιση καθιερώνεται μόνον υπέρ των φυσικών προσώπων. Δεν αποκλείονται βέβαια και μορφές συμμετοχής ενώσεων προσώπων και νομικών προσώπων¹², όπως είναι η αποστολή μηνύματος ή οποιαδήποτε άλλη εκδήλωση συμπαραστάσης στην συνάθροιση.

¹² Δημητρόπουλος Α.Γ. Συνταγματικά Δικαιώματα-Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ, έκδοση 2005, σελ.249 – Μπακόπουλος σελ.49-50, αντίθετη άποψη

Σύμφωνα με τα παραπάνω, φορείς του δικαιώματος της συναθροίσεως μπορεί να είναι τα νομικά πρόσωπα ανεξάρτητα από το καθεστώς ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου. Συναθροίσεις μπορούν, επίσης, να οργανώνουν διάφοροι ιδιωτικοί σύλλογοι, φοιτητικοί σύλλογοι, συνδικάτα, πολιτικά κόμματα, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ΑΕΙ¹³ κ.τ.λ.

3. Έλληνες / αλλοδαποί

Σύμφωνα με το άρθρο 11 της Συμβάσεως της Ρώμης «κάθε πρόσωπο είναι φορέας του δικαιώματος της ελευθερίας να συναθροίζεται ειρηνικά, για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών». Έχοντας υπόψη του ο Έλληνας Νομοθέτης την παραπάνω διάταξη στην παράλληλη διαμόρφωση του άρθρου 11 του Συντάγματος του 1975 περί συναθροίσεων παρακάμπτει την γενικότητα της εξαγγελίας της Διεθνούς Συμβάσεως και διασφαλίζει το δικαίωμα ρητά υπέρ των Ελλήνων Πολιτών. Το κριτήριο της ιθαγένειας είναι δηλωτικό του κοινωνικό-πολιτικού χαρακτήρα της ελευθερίας της συναθροίσεως και η εφαρμογή του δεν ασκεί ουσιώδη επιρροή στον προσδιορισμό της νομικής φύσεως του δικαιώματος. Τελευταία, στα κείμενα των δικαστικών αποφάσεων αντί του όρου «δικαίωμα των Ελλήνων» συναντάμε την διατύπωση «δικαίωμα πολιτών». Υπό το καθεστώς ισχύος του Συντάγματος του 1975 είναι προφανές ότι η προσωπικότητα του αλλοδαπού από την άποψη θεμελιώδους αναγνώρισεως και προστασίας των δικαιωμάτων τίθεται σε ίση μοίρα με τον ημεδαπό. Έτσι, από την σιωπή του Συντακτικού Νομοθέτη δεν συνάγεται ότι αποκλείεται η άσκηση του δικαιώματος στους αλλοδαπούς, αλλά ότι είναι δυνατή η δια νόμου αναγνώριση του δικαιώματος στους αλλοδαπούς, με την επιφύλαξη του περιορισμού του δικαιώματος ή της αναιρέσεώς του για καθαρά πολιτικούς σκοπούς.

¹³ Μπακόπουλος Γ.Α. ,ό.π.,σελ.50 επ

γ. Παραίτηση

Το δικαίωμα της συνάθροισης είναι απαράγραπτο και αναπαλλοτρίωτο. Παραίτηση δεν είναι δυνατή. Το δικαίωμα αυτό ως ατομικό και πρωτίστως ανθρωπινό δεν είναι επιδεκτικό ούτε γενικής, ούτε ειδικής παραίτησης.

B. ΓΕΝΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Εξεταστέο στη συνέχεια είναι το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος της συνάθροισης και συγκεκριμένα: (1) το προστατευόμενο αγαθό, (2) η εξουσία, (3) η άσκηση του δικαιώματος.

I. Προστατευόμενο αγαθό (Αντικείμενο)

α. Ορισμός, Έννοια

Ορισμός: Συνάθροιση, της οποίας την ελευθερία κατοχυρώνει το άρθρο 11 του Συντάγματος είναι η συγκέντρωση ιδιωτών με τον κοινό σκοπό είτε να εκφράσουν ή ανταλλάξουν γνώμες ή πληροφορίες, είτε να εκδηλώσουν ή να προβάλλουν γνώμες, φρονήματα ή αιτήματα. Εδώ γίνεται σαφής ή ιδιαίτερη γεινίαση του δικαιώματος αυτού με την ελευθερία της γνώμης (ιδίως της «συλλογικής γνώμης») και του λόγου, καθώς και την φιλελεύθερη δημοκρατική διαδικασία της διαμορφώσεως της λαϊκής θελήσεως¹⁴.

Οι συμμετέχοντες σε μια «συνάθροιση» συμερίζονται ένα κοινό σκοπό πού τους ξεχωρίζει από τους άλλους. Η απλή συρροή κόσμου, ο απλός συνωστισμός ανθρώπων δεν είναι «συνάθροιση». Ούτε η τυχαία συγκέντρωση είναι «συνάθροιση». Μπορεί όμως, αν προκύψει η θέληση των συγκεντρωμένων προσώπων να εκδηλώσουν ή προβάλλουν γνώμες ή φρονήματα, να εξελιχθεί σε «συνάθροιση». Είναι άλλωστε εύλογο και σύμφωνο με την κοινή περί δικαίου πεποίθηση να θεωρηθεί ότι το άρθρο 11 καλύπτει και τις αυθόρμητες συναθροίσεις, εκείνες δηλαδή στις όποιες δεν προηγήθηκε προετοιμασία και πρόσκληση.¹⁵

¹⁴ Έτσι και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην υπόθεση της Ελλάδος, yearbook 12, σ.170 επ. , βλ. και Frowein/Peukert , αρ.11 περιθ.ααρ.2(σελ.242)

¹⁵ Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ826-827

Αντικείμενο: Η συνάθροιση, όπως προσδιορίζεται στον παραπάνω ορισμό, αποτελεί το αντικείμενο της νομικής ρύθμισης, το αντικείμενο του σχετικού δικαιώματος, το αγαθό, επί του οποίου ασκείται η από το δίκαιο απορρέουσα εξουσία.

β. Διακρίσεις συναθροίσεων

1. Ιδιωτική

Το αρ. 11 του Συντάγματος αναφέρεται ρητά μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις (παρ. 2). Το Ν. Δ. 794/1971 ασχολείται αποκλειστικά με τις δημόσιες συναθροίσεις εξαιρώντας τις ιδιωτικές συναθροίσεις από την ισχύ του κατά τη διάταξη του αρ. 1 παρ.4. Ιδιωτική συνάθροιση είναι εκείνη που πραγματοποιείται σε ιδιωτικό χώρο, δηλαδή σε χώρο μη προσιτό στο κοινό. Η προσπέλαση στον ιδιωτικό χώρο είναι δυνατή μόνο μετά από πρόσκληση. Η ιδιωτική συνάθροιση απευθύνεται βασικά σε συγκεκριμένα άτομα. Ιδιωτικός χώρος κατά την ώρα της συνάθροισης είναι και ο δημόσιος χώρος, εφόσον κατά τον χρόνο και για τις ανάγκες της συνάθροισης κλείνει για το κοινό. Οι ιδιωτικές συναθροίσεις προστατεύονται όχι από το άρθρο 11¹⁶, αλλά από το άρθρο 9, το οποίο κατοχυρώνει το άσυλο της κατοικίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

2. Δημόσια

Η συνάθροιση η οποία προστατεύεται από το 11 Συντ. είναι αποκλειστικά η δημόσια συνάθροιση, είτε διεξάγεται στην ύπαιθρο, είτε σε κλειστό χώρο. Η διάκριση σε υπαίθριες και σε κλειστό χώρο, αποκτά βαρύνουσα σημασία, ήδη από το 11 Σ. §2

i. Κλειστή

Δημόσιες κλειστές συναθροίσεις είναι εκείνες που πραγματοποιούνται σε Δημόσιους κλειστούς χώρους. Πρόκειται δηλαδή για χώρους κλειστούς μεν, στους οποίους όμως η προσπέλαση είναι δυνατή σε οποιονδήποτε, εφόσον υπάρξει προηγούμενη άδεια των διοργανωτών. Ως κλειστοί χώροι θεωρούνται οι στεγασμένοι και μη χώροι οι οποίοι είναι "περιτοιχισμένοι", δηλαδή περίκλειστοι, έτσι ώστε να μην είναι από παντού προσιτοί. Δημόσιοι κλειστοί χώροι είναι καταρχήν εκείνοι οι οποίοι προορίζονται για δημόσια χρήση, πχ. αίθουσα χορού, κινηματοθέατρα κλπ.

¹⁶Όπως πιστεύει εν μέρει και ο Χρ. Σγουρίτσας, Β γ' σελ. 133/4

Είναι όμως δυνατό και κατά κύρια χρήση ιδιωτικοί χώροι να αποκτούν τον χαρακτήρα του δημόσιου χώρου, κατά την διάρκεια συναθροίσεων, εφόσον πραγματοποιούνται σε αυτούς συναθροίσεις προσιτές στο κοινό πάντα όμως με την προϋπόθεση της πρόσκλησης ή της προηγούμενης αδείας.

ii. Υπαίθρια

Δημόσιες ανοικτές ή υπαίθριες συναθροίσεις είναι εκείνες που διεξάγονται σε ελεύθερο ανοικτό χώρο, προσιτό στο κοινό. Η υπαίθρια συνάθροιση διεξάγεται "στο ύπαιθρο" σε χώρο μη περικλειστό, μη περιτοιχισμένο. Η συμμετοχή στις συναθροίσεις αυτές είναι ελεύθερη για τον καθένα, χωρίς απαραίτητη προϋπόθεση την χορήγηση αδείας από τους διοργανωτές. Οι υπαίθριες συναθροίσεις διακρίνονται σε ακίνητες και κινητές (πορείες διαδηλώσεις). Οι δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις (πολιτικές συγκεντρώσεις, συλλαλητήρια, πορείες, διαδηλώσεις) είναι και εκείνες που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο πρακτικό ενδιαφέρον. Ξεχωριστή κατηγορία της υπαίθριας συναθροίσεως είναι η διαδήλωση (ή συγκέντρωση διαμαρτυρίας), η συνάθροιση δηλαδή που στοχεύει στον επηρεασμό προσώπων, εκτός από αυτά που συμμετέχουν σ' αυτήν. Η κινούμενη διαδήλωση, εκείνη που δεν έχει στατικό χαρακτήρα καλείται πορεία. Οι δύο αυτές μορφές συγκεντρώσεων δίνουν την δυνατότητα σε ομάδες που δεν έχουν πρόσβαση στην Βουλή, στον τύπο ή την τηλεόραση να διαδηλώνουν προβάλλοντας απόψεις και αιτήματα.

3. Ήσυχη/ Άοπλη

Στο παρόν τμήμα γίνεται αναφορά μόνο στην έννοια της ήσυχης και της άοπλης συνάθροισης, καθώς ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαιώματος, θα αναλυθεί στο κεφάλαιο των οριοθετήσεων άσκησης.

Ήσυχη: "Ήσυχη είναι η συνάθροιση που οργανώνεται εξ αρχής και διεξάγεται χωρίς την επιδίωξη, άσκηση ή ανοχή βίας. Ο όρος «ειρηνική» αντικατοπτρίζει σαφέστερα την συγκεκριμένη κατάσταση, και για αυτόν άλλωστε τον λόγο χρησιμοποιείται στο αγγλικό και γαλλικό κείμενο των διακηρύξεων του δικαιώματος της συνάθροισης, (peaceful assembly, reunion pacifique) .

Άοπλη: " Άοπλη" είναι η συνάθροιση που διεξάγεται χωρίς την ύπαρξη ένοπλων προσώπων ή χωρίς την χρήση αντικειμένων ως όπλων . Όπλα αποτελούν τα ειδικώς, εργοστασιακά ή χειροποίητα αντικείμενα, κατασκευασμένα για προσβολή της ανθρώπινης ζωής και υγείας («όπλα» με την τεχνική έννοια του όρου), αλλά και οποιαδήποτε άλλα πρόσφορα για επίθεση αντικείμενα που δεν έχει κανείς συνήθως επάνω του (π.χ. μαχαίρια κουζίνας ή λοστοί). Όποιος φέρει τέτοια αντικείμενα θεωρείται ένοπλος». Ακόμη περισσότερο: οποιαδήποτε αντικείμενα πού μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τρόπο που να προσβάλλει την ανθρώπινη ζωή και υγεία θεωρούνται ως «όπλα», όταν πράγματι χρησιμοποιούνται μ' αυτόν τον τρόπο και σκοπό.

γ. Corpus, animus, προσδιορισμοί

1.Σωματική υπόσταση (corpus)

Η συνάθροιση, όπως και κάθε άλλο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα αποτελείται από δύο στοιχεία: Το σωματικό (corpus) και το πνευματικό (animus).

Στη σωματική υπόσταση υπάγεται και προστατεύεται χωρίς εξαίρεση η συνάντηση περισσοτέρων ατόμων σε συγκεκριμένο χρόνο σε δημόσιο ή ιδιωτικό τόπο. Ο ευρύτερος αυτός ορισμός περιλαμβάνει μόνον το οντολογικό στοιχείο (corpus), το οποίο και προστατεύεται σε συνάρτηση με το πνευματικό. Η διάταξη του αρθ. 11 Σ. προστατεύει την ελευθερία των πολιτών, να συγκεντρώνονται σε ορισμένο τόπο και χρόνο, αναφορικά με την φυσική τους παρουσία.

2.Πνευματική υπόσταση (animus)

Το δεύτερο στοιχείο που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι ότι η συνάθροιση αποτελεί συνάντηση περισσοτέρων προσώπων με κοινότητα σκοπού. Τα πρόσωπα που συγκεντρώνονται πράττουν μ' αυτό τον τρόπο διότι επιθυμούν είτε να λάβουν μια απόφαση, είτε να εκφράσουν την γνώμη τους, είτε να ακούσουν την άποψη των υπολοίπων παρευρισκομένων. Ο σεβασμός και η προστασία του δικαιώματος, έγκειται όχι μόνο στην ελεύθερη συγκέντρωση πολλών ατόμων με την φυσική τους παρουσία, αλλά και στην ελεύθερη έκφραση του πνεύματος κατά την διάρκεια της συγκέντρωσης αυτής.

3.Εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται στην ελευθερία της συνάθροισης, χωρίς άλλους εννοιολογικούς προσδιορισμούς. Το περιεχόμενο της νομικής έννοιας καθορίζεται από το περιεχόμενο της πραγματικής, δηλαδή της συγκέντρωσης προσώπων σε ορισμένο τόπο και χρόνο, με το επιπρόσθετο στοιχείο της κοινότητας σκοπού των συγκεντρωμένων προσώπων, την έκφραση της πνευματικότητάς τους, και την λήψη αποφάσεων.

ii. Εξουσία

Το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος περιλαμβάνει και το προστατευόμενο αγαθό, την εξουσία και την άσκηση. Η εξουσία αποτελεί το *stricto sensu* περιεχόμενο του δικαιώματος. Πρόκειται για την από το δίκαιο αναγνωριζόμενη ικανότητα σχηματισμού και εκτέλεσης αποφάσεων του φορέα του δικαιώματος σχετικά με το προστατευόμενο αγαθό, δηλαδή το αντικείμενο του δικαιώματος. Η εξουσία παρέχει στον φορέα νομική ικανότητα ενεργείας και νομική αναγνώριση των ενεργειών του. Παράλληλα αποκρούει ενδεχόμενη παρεμπόδιση.

α. Μορφές

Θετικό και αρνητικό περιεχόμενο: Η απορρέουσα από το δικαίωμα της συνάθροισης εξουσία, έχει καταρχήν θετικό/ ενεργητικό περιεχόμενο, είναι δηλαδή εξουσία που επιτρέπει στον φορέα του δικαιώματος να προβαίνει σε διάφορες ενέργειες.

Παράλληλα, η από το δικαίωμα της συνάθροισης προερχόμενη εξουσία έχει και αρνητικό /παθητικό περιεχόμενο, με την έννοια ότι παρέχει την δυνατότητα στον φορέα να μην προβαίνει σε ενέργεια, εμποδίζοντας έτσι οποιονδήποτε σχετικό εξαναγκασμό.

Το δικαίωμα της συνάθροισης έχει τόσο θετικό, όσο και αρνητικό περιεχόμενο. Εκτός από την δυνατότητα συμμετοχής σε συνάθροιση, παρέχεται και η ελευθερία για τη μη συμμετοχή σε αυτή, ή τη μη διοργάνωση αυτής. Κρατικά επιβεβλημένες, δήθεν αυθόρμητες συναθροίσεις συχνές στα ολοκληρωτικά καθεστώτα, απαγορεύονται από το άρθρο 11.¹⁷

¹⁷ Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ836-837

Η υποχρέωση συμμετοχής των βουλευτών στις συνεδριάσεις της Βουλής¹⁸ υπαλλήλων σε υπηρεσιακές συνελεύσεις¹⁹, ή των μελών διοικητικών συλλόγων στις συνεδριάσεις τους²⁰, δεν αποτελούν βέβαια εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν, διότι οι συνελεύσεις αυτές δεν αποτελούν συναθροίσεις κατά την έννοια του άρθρου 11 Σ.

β. Διαστάσεις, Αποδέκτες

1. Αμυντικό περιεχόμενο

i. Erga omnes δικαίωμα

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελεύθερη συνάθροιση ως θεσμό και κατά συνέπεια αντικειμενική αρχή με καθολική ισχύ σε ολόκληρη την έννομη τάξη. Τα αμυντικά δικαιώματα που απορρέουν από την αντικειμενική αυτή αρχή έχουν απόλυτο χαρακτήρα και στρέφονται όχι μόνο απέναντι στην κρατική αλλά και στην ιδιωτική εξουσία. Ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει την ελευθερία συμμετοχής σε συναθροίσεις ανεξάρτητα από το είδος της δύναμης που την απειλεί, ανεξάρτητα από το εάν προέρχεται δηλαδή από την κρατική ή την ιδιωτική εξουσία.

ii. Κατεύθυνση κατά του κράτους

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ανήκει στα κλασσικά ατομικά δικαιώματα και στρέφεται κατά της κρατικής εξουσίας από της οποίας τις επεμβάσεις και τις απειλές προστατεύει τα άτομα-φορείς του δικαιώματος. Η επικράτηση της δημοκρατικής μορφής κρατικής οργάνωσης έχει μειώσει βέβαια σε σημαντικό βαθμό τον από την κρατική εξουσία προερχόμενο κίνδυνο καταστρατήγησης του δικαιώματος. Το κράτος υποχρεούται, να απέχει από οποιαδήποτε επέμβαση που θα παρεμπόδιζε την ελευθερία συμμετοχής σε συναθροίσεις. Η κατεύθυνση κατά του κράτους επί μέρους στρέφεται κατά της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. π.χ. η παριστάμενη σε συνάθροιση αστυνομία υποχρεούται να μην ενοχλήσει με τον οποιοδήποτε τρόπο τα συμμετέχοντα στη συνάθροιση άτομα.

¹⁸Βλ. άρθρο 63 παρ. 3 Συντ.

¹⁹Βλ. άρθρο 170 παρ 11 ν. 1735/87 «Προσλήψεις στο δημόσιο τομέα, κοινωνικός έλεγχος στη δημόσια διοίκηση, πολιτικά δικαιώματα και άλλες διατάξεις.»

²⁰Βλ. άρθρο 79, παρ. 6 ν. 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

iii. Διαπροσωπική ενέργεια, τριτενέργεια

Κατά το άρθρο 25 παρ.1 εδαφ. γ'Σ, τα συνταγματικά δικαιώματα ισχύουν και στις σχέσεις ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Το αμυντικό δικαίωμα της συνάθροισης, όπως άλλωστε και όλα τα αμυντικά δικαιώματα, «τριτενεργεί»²¹. Η επιτασσομένη από το άρθρο 25 Σ τριτενέργεια των αμυντικών δικαιωμάτων, είναι χωρίς άλλο βέβαιη.²² Η με οποιοδήποτε τρόπο παρεμπόδιση της συμμετοχής του ατόμου σε συναθροίσεις, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί όχι μόνο από την κρατική εξουσία, αλλά και από τα άτομα ή τις κάθε είδους κοινωνικές δυνάμεις. Είναι δυνατόν λ.χ. η απαγόρευση συμμετοχής ή ο εξαναγκασμός συμμετοχής σε συνάθροιση να προέρχεται από τον πατέρα ή τον σύζυγο ή τον εργοδότη κ.λ.π.

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι στρέφεται επίσης και κατά των ομάδων ή ενώσεων προσώπων, όπως είναι τα σωματεία, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, τα πολιτικά κόμματα, τα οποία και δεν επιτρέπεται να εξαναγκάζουν σε συμμετοχή σε συγκεκριμένη συνάθροιση. Κατά αναλογία, δεν είναι δυνατή η απόλυση εργαζομένου, λόγω συμμετοχής σε συνάθροιση, ούτε επίσης ο εξαναγκασμός του προς συμμετοχή σε συνάθροιση υποδεικνυόμενη από τον εργοδότη.

2.Προστατευτικό περιεχόμενο

i. Προστατευτικό δικαίωμα

Το προστατευτικό περιεχόμενο της συνάθροισης περιλαμβάνει το προστατευτικό δικαίωμα και την αντίστοιχη προστατευτική υποχρέωση. Το προστατευτικό δικαίωμα της συνάθροισης στρέφεται προς το κράτος και όχι κατά του κράτους, περιέχοντας αξίωση παροχής βοήθειας για απόκρουση επιθετικής εις βάρος της αμυντικής έννοιας της συνάθροισης ενέργειας. Το προστατευτικό δικαίωμα δεν είναι απόλυτο αλλά σχετικό, καθώς δεν αναπτύσσει erga omnes ενέργεια, αλλά μόνο προς το κράτος.

²¹ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, σελ. 87-96

²² Βλ. αντίθετα Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ839

ii. Προστατευτική υποχρέωση

Στο προστατευτικό δικαίωμα του πολίτη, αντιστοιχεί η προστατευτική υποχρέωση του κράτους. Το κράτος και τα κρατικά όργανα, αναλόγως της αρμοδιότητάς τους, εξαναγκάζονται να ενεργούν προς την κατεύθυνση της προστασίας της συνάθροισης, ως νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική εξουσία. π.χ. Η παριστάμενη σε συνάθροιση αστυνομική αρχή, υποχρεούται να προστατεύσει την συνάθροιση, από τυχούσα παρακώλυση της από τρίτους.

3. Διασφαλιστικό περιεχόμενο

Το διασφαλιστικό (διεκδικητικό / εξασφαλιστικό) περιεχόμενο παρέχει αξίωση διαφύλαξης από απειλές διαφορετικές από ανθρώπινες ενέργειες, και αξιώσεις για βελτίωση της θέσης του ανθρώπου. Καθώς το Σύνταγμα αναγνωρίζει μόνο την αρχή της διεκδίκησης ως γενική συνταγματική αρχή, και όχι την αρχή της εξασφάλισης το διασφαλιστικό περιεχόμενο της συνάθροισης, έχει μόνο διεκδικητική χροιά²³. Ο συντακτικός νομοθέτης δεν αναγνωρίζει το εξασφαλιστικό περιεχόμενο της συνάθροισης, αναγνωρίζει όμως τα μέσα διεκδίκησης (εκλογική διαδικασία, ελευθερία της έκφρασης) της κατοχύρωσής της. Ας μην ξεχνάμε ότι η ίδια η συνάθροιση αποτελεί μέσο διεκδίκησης όλων των λοιπών συνταγματικών δικαιωμάτων.

III. Άσκηση. Γενική σχέση- Οριοθετήσεις

Στο δικαίωμα της συνάθροισης, όπως και στα υπόλοιπα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα υπάρχουν οριοθετήσεις που καθορίζουν το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος, καθώς και τα ανώτατα όρια άσκησής του.

α. Η ρήτρα της συνταγματικής νομιμότητας

Η προστατευόμενη από την διάταξη 11Σ συνάθροιση, πρέπει να είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και τους νόμους. Η συνταγματική κατοχύρωση, δεν παρέχει εξουσία παραβίασης των διατάξεων.

²³Βλ. αναλ. Δημητρόπουλος Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό μέρος σελ,153-157

β. Η ρήτρα της χρηστότητας

Γενική οριοθέτηση του δικαιώματος της συνάθροισης αποτελεί και η ρήτρα της χρηστότητας. Η νομότυπη, πλην όμως υπερβολική άσκηση του δικαιώματος δεν είναι ανεκτή από το δίκαιο.

γ. Η ρήτρα της κοινωνικότητας (τα δικαιώματα των άλλων)

Η άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι οριοθετείται επίσης από τη ρήτρα της κοινωνικότητας. Η άσκηση του δικαιώματος δεν επιτρέπεται εφόσον προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων, όπως θεμελιώνονται στο Σύνταγμα και εξειδικεύονται, μέσα στο κοινό δίκαιο. Στο σημείο αυτό θα σταθούμε περισσότερο, καθώς πέρα των γενικών οριοθετήσεων, στο αρθ. 11 Σ αναφέρονται και ιδιαίτερες οριοθετήσεις: Πρόκειται για τους όρους ήσυχα και άοπλα, που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά. Μόνο αν μια ομάδα ατόμων συνέρχεται ήσυχα και άοπλα ενεργοποιείται η συνταγματική προστασία του α.11Σ.

Στον αντίποδα της ήσυχης συνάθροισης βρίσκεται η επιθετική συγκέντρωση όπου εκδηλώνεται η απειλή τέλεσης βιαιοπραγιών. Είναι αυτονόητο ότι η ελευθερία των συναθροίσεων δε σημαίνει ελευθερία προς αδικοπραξία, όπως υπαγορεύουν άλλωστε και οι γενικές οριοθετήσεις του α. 5παρ.1 Σ. Δεν χρειάζεται μάλιστα να τελεσθεί η βιαιοπραγία, αλλά ήδη ο κίνδυνος πρόκλησής της αρκεί για τον χαρακτηρισμό μιας συνάθροισης ως επιθετικής. Και χωρίς, δηλαδή, τη χρήση βίας ήδη η απειλή βίας καθιστά τη συνάθροιση άνευ προστασίας από το 11Σ. Μια συνάθροιση παύει να είναι ήσυχη όπου γίνεται χρήση όπλων. Ως τέτοια νοούνται όχι μόνο με την τεχνική έννοια, αλλά ευρύτερα ως καθετί πρόσφορο προς τέλεση βιαιοπραγίας.

Επίσης, σύμβολα που προκαλούν φόβο προσβολής της ανθρώπινης ζωής ή υγείας, όπως μάσκες, φασιστικές κουκούλες κλπ, καθιστούν τον φέροντα αυτά "ένοπλο". Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι κρίσιμη είναι η προέλευση της βιαιοπραγίας:

- αν παρατηρείται στο σύνολο των μετεχόντων, τότε πρόκειται για επιθετική συνάθροιση, που δεν προστατεύεται
- αν προέρχεται από μερικούς παρά τη θέληση των υπολοίπων, τότε την προστασία χάνουν οι βιαιοπραγούντες
- αν τρίτοι ασκούν βία κατά μιας συνάθροισης, η τελευταία δεν μετατρέπεται σε επιθετική αλλά αντίθετα γεννά την υποχρέωση στην αστυνομία να προσφέρει την προστασία της στη διαταρασόμενη συνάθροιση, σύμφωνα με το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος.

Εκτός από την οριοθέτηση της «ήσυχης και άοπλης» συνάθροισης του 11Σ§1, υπάρχουν και οι οριοθετήσεις της δεύτερης παραγράφου του 11Σ. Πρόκειται για την αιτιολογημένη απαγόρευση από την αστυνομία, σε γενικό επίπεδο αν επίκειται σοβαρός κίνδυνος για την δημόσια ασφάλεια, και σε ειδικότερο επίπεδο σε ορισμένη περιοχή, αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής. Στο σημείο αυτό ο συντακτικός νομοθέτης δίνει την δυνατότητα στον κοινό να καθορίσει με νομοθετική διάταξη ειδικότερα.

Σχετικά με την πρώτη οριοθέτηση, την γενική απαγόρευση από την αστυνομία με αιτιολογημένη απόφαση, δεν πρόκειται για τίποτα περισσότερο από μια έκφραση της ρήτηρας της κοινωνικότητας. Δηλαδή ο συντακτικός νομοθέτης, παράλληλα με την ρύθμιση της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των άλλων στο 25Σ υπογραμμίζει ότι οι δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορούν να απαγορευτούν αιτιολογημένα πάντα προς αποφυγή κινδύνου για την δημόσια ασφάλεια. Η δημόσια ασφάλεια προστατεύεται ούτως ή άλλως και από την ρήτρα της κοινωνικότητας.

Όσον αφορά την δεύτερη οριοθέτηση του 11§2 Σ, ο συντακτικός νομοθέτης προβλέπει νομοθετική ρύθμιση του θέματος της ειδικής απαγόρευσης σε ορισμένη περιοχή του δικαιώματος της συνάθροισης, πάλι εφόσον επίκειται σοβαρή απειλή για την διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής. Ουσιαστικά πρόκειται πάλι για την εφαρμογή των γενικών ρητρών της κοινωνικότητας της νομιμότητας και της χρηστότητας. Παρέχεται λοιπόν η δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να θεσπίσει περιορισμούς στο πλαίσιο ειδικών κυριαρχικών σχέσεων. Άλλωστε μόνο στις ειδικές σχέσεις είναι δυνατοί οι περιορισμοί.

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ

I. α. Ειδικές σχέσεις /Περιορισμοί

Από την συνταγματική ρύθμιση του άρθρου 11§2 του Συντάγματος, προβλέπεται η νομοθετική ρύθμιση ειδικών περιορισμών ως προς το δικαίωμα της συνάθροισης. Όμως τέτοιος ειδικός νόμος δεν έχει εκδοθεί ακόμα²⁴ και εξακολουθεί να εφαρμόζεται το ν.δ. 794/1971 το οποίο δεν είναι προσαρμοσμένο στο ισχύον Σύνταγμα.

²⁴ Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β', σελ844

Ειδικοί περιορισμοί προβλέπονται και για τις ειδικές κυριαρχικές σχέσεις των διαφόρων δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών σύμφωνα με το άρθρο 29§3 Συντάγματος, με την αναθεώρηση του 2001.
Συγκεκριμένα:

➤ Δημόσιοι Υπάλληλοι

Δεν είναι δυνατόν ν' απαγορευθεί καταρχήν η άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι στους δημοσίους υπαλλήλους ή στους υπαλλήλους ΝΠΔΔ . Η άσκηση του δικαιώματος αυτού όμως μπορεί να περιοριστεί απ' τα αρθρ. 100 ,29 Συντάγματος και 44 του Υπαλληλικού Κώδικα. Έτσι, απαγορεύονται στον δημόσιο υπάλληλο «δημόσιες εκδηλώσεις πολιτικού χαρακτήρα». Απ' αυτή την απαγόρευση δεν συνάγεται πως ο δημόσιος υπάλληλος στερείται της ελευθερίας του συνέρχεσθαι. Στην άσκηση όμως αυτού του δικαιώματος οφείλει αφενός να μη παραμελεί τις υπηρεσιακές του υποχρεώσεις,

➤ Στρατιωτικοί

Η ιδιαίτερη εξάρτηση των στρατιωτικών δεν καθιστά δυνατή την άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι απ' αυτούς. Αυτή θα μπορούσε ενδεχομένως να εκληφθεί ως αδίκημα κατά το άρθρο 63 επ. ΣΠΚ. Ως προς τη δυνατότητα ασκήσεως του δικαιώματος του συνέρχεσθαι απ' τους στρατιωτικούς, όταν αυτοί είναι εκτός υπηρεσίας, ισχύουν όλα όσα προαναφέρθηκαν για τους δημοσίους υπαλλήλους. Ως προς τους εφέδρους αξιωματικούς, οπλίτες ή όσους βρίσκονται σε πολεμική διαθεσιμότητα, κανένας περιορισμός δεν ισχύει.

➤ Δικαστικοί Λειτουργοί-Σώματα Ασφαλείας

Στους δικαστικούς λειτουργούς σύμφωνα με το αρθ.29§3 του Συντάγματος δεν επιτρέπεται η οποιασδήποτε μορφής εκδήλωση υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος. Βέβαια η συμμετοχή σε πολιτική συνάθροιση δεν αποτελεί κατ' ανάγκην εκδήλωση υπέρ του κόμματος. Εξαρτάται από το είδος της διαδήλωσης, και την συμπεριφορά του λειτουργού. Αναντίρρητα, η έντονα εκδηλωτική συμπεριφορά σε κομματική συνάθροιση, αποτελεί πράξη που υπόκειται σε περιορισμό.

β. Αναστολή

Το δικαίωμα της συνάθροισης είναι δυνατό να ανασταλεί, σύμφωνα με το άρθρο 48 του συντάγματος, καθώς επίσης σύμφωνα με τον νόμο 566/1977 «περί καταστάσεως πολιορκίας»

II. Συμπεράσματα

Το δικαίωμα της συνάθροισης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του ισχύοντος Συντάγματος αποτελεί ατομικό δικαίωμα, συμπεριλαμβανόμενο μάλιστα στον κλασσικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων, θεμελιώδες και πρωταρχικό. Η ιδιαιτερότητα του βρίσκεται στο ότι ασκείται μεν από το άτομο ως μονάδα, αλλά απαραίτητα απαιτείται η φυσική παρουσία και άλλων ανθρώπων, καθιστώντας το έτσι συλλογικό.

Η σπουδαιότητα του δικαιώματος έγκειται -έκτος από την δυνατότητα έκφρασης του πνεύματος στο πλαίσιο οργανωμένων συγκεντρώσεων κοινωνικών ομάδων- στο ότι αποτελεί το ίδιο το δικαίωμα μοχλό διεκδίκησης της κατοχύρωσης και των λοιπών συνταγματικών δικαιωμάτων. Η συνάθροιση με την έννοια της διαδήλωσης αποτελεί το κυριότερο μέσο πίεσης των κοινωνικών ομάδων στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, συνταγματικών και μη.

Μέσα στο πλαίσιο ενός κράτους κοινωνικού ανθρωπισμού στο οποίο θέλουμε να βρισκόμαστε, δεν νοείται η μη προάσπιση του δικαιώματος αυτού. Εν τέλει πρόκειται για ένα συνταγματικό αγαθό, ένα δικαίωμα που πρέπει να διαθέτει κάθε πολίτευμα το οποίο επιθυμεί να χαρακτηρίζεται «Δημοκρατία».

III. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ

Τόπος: Αθήνα

Αριθ. Απόφασης: 991 Έτος: 1985

Περίληψη:

Σωστά καταδικάστηκε για περιύβριση αρχής και διατάραξη κοινής ειρήνης (181 παρ. 1, 189 ΠΚ) κατηγορούμενος, που, λαμβάνοντας μέρος σε **συνάθροιση** πλήθους και φωνάζοντας, ώστε να ακούγεται παντού, απηύθυνε στα αστυνομικά όργανα τις φράσεις " μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι κάτω τα χέρια από τις καταλήψεις ", " οι μπάτσοι πουλάνε ηρωίνη " και εν συνεχεία, προκάλεσε μαζί με άλλους, χρησιμοποιώντας ρόπαλα, φθορές σε προθήκες καταστήματος.

Κείμενο Απόφασης:

Κατά την έννοια της διάταξης της παρ.1 του αρθρ.181 του ΠΚ για να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της περιύβρισης Αρχής, απαιτούνται, σαφείς

εκδηλώσεις καταφρόνησης, ονειδισμού ή διασυρμού της ίδιας της αρχής, ως πολιτικού θεσμού ή των φυσικών προσώπων που είναι φορείς αυτής και την εκπροσωπούν, που μειώνουν το κύρος της και βρίσκονται έξω από κάθε έννοια ελέγχου ή έντονης ή δριμείας έστω κριτικής, που προστατεύεται από το άρθρο 14παρ.1 του Συντάγματος, να τελείται σε οποιαδήποτε απ τις παραπάνω εκδηλώσεις δημόσια δηλ. κατά τρόπο που να μπορεί να υποπέσει στην αντίληψη αορίστου αριθμού προσώπων, άλλων εκτός από εκείνα προς τα οποία απευθύνεται [Βλ. και ΑΠ. 1405/1983, ΠοιΝχΡΛΔ'/373 και υπ' αυτή παραπομπή.}. Για τη συγκρότηση, εξάλλου, του εγκλήματος της διατάραξης της κοινής ειρήνης που προβλέπεται και τιμωρείται απ το αρθ. 189 του ΠΚ που ορίζει ότι "ο συμμετέχων εις δημόσια συνάθροισιν πλήθους με ηνωμένας δυνάμεις διαπράττοντος βιοπραγίας εναντίον προσώπων ή πραγμάτων ή εισπίπτοντος παρανόμως εις ξένας οικίας, κατοικίας ή άλλα ακίνητα κτήματα τιμωρείται δια φυλακίσεως μέχρι δύο ετών απαιτούνται: α) συνάθροιση πλήθους ήτοι συγκέντρωση επί το αυτό απροσδιορίστου αριθμού ανθρώπων, χωρίς αυτός να ορίζεται απ' το νόμο και τα οποία δεν εναλλάσσονται, β) η συνάθροιση να είναι δημοσία, να συγκεντρώνονται δηλ. πολλοί επί το αυτό και να είναι δυνατό ο καθένας να πάρει μέρος στη συγκέντρωση και να ενωθεί με τους άλλους, χωρίς να έχει σημασία αν η συνάθροιση γίνεται σε δημόσιο τόπο ή όχι γ) το πλήθος που συναθροίστηκε να διαπράττει, ανάμεσα στις άλλες περιπτώσεις, που αναφέρονται διαζευκτικά, βιαιοπραγίες εναντίον προσώπων ή πραγμάτων, με ενωμένες δυνάμεις που σημαίνει ότι αυτές πρέπει να διαπράττονται από κοινού από περισσότερους και όχι από ένα μόνο από εκείνους που συναθροίστηκαν και τέλος, δ) δόλος του δράστη που περιλαμβάνει, τη γνώση του ότι ενώνεται σε δημόσια συνάθροιση πλήθους κατά το χρόνο που διαπράττει τούτο βιαιοπραγίες κατά πραγμάτων προσώπων κλπ. και τη θέληση να παραμείνει στη συνάθροιση σαν μέλος της και μόνο με τη παρουσία του, χωρίς να είναι ανάγκη όλοι όσοι συμμετέχουν να διαπράττουν βιαιοπραγίες. Στη προκείμενη περίπτωση όπως προκύπτει από το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης σε συνδυασμό με το διατακτικό της, το Εφετείο που δίκασε, δέχθηκε ότι από τα ειδικά αναφερόμενα σ' αυτή αποδεικτικά στοιχεία, προέκυψε ότι ο αναιρέσεων στην Αθήνα στις 12 Ιανουαρίου 1982, είχε πάρει μέρος σε συνάθροιση πλήθους, το οποίο ανέβαινε την οδό Ακαδημίας με κατεύθυνση το κτίριο της Βουλής, στην οποία παραβρίσκονταν και όργανα της Αστυνομικής Αρχής, για τη τήρηση της τάξης και την ομαλή κυκλοφορία πεζών και τροχοφόρων, μαζί με άλλα πρόσωπα, φώναζε δυνατά, ώστε ν' ακούεται από εκείνους που ήταν μαζί του αλλά και από άλλα πρόσωπα, ενώ απευθυνόταν στα όργανα της Αστυνομικής Αρχής, τις φράσεις "μπάτσοι γουρούνια, δολοφόνοι κάτω τα χέρια από τις καταλήψεις", "οι μπάτσοι πουλάνε

ηρωϊνή, με πρόθεση να προσβάλλει και περιφρονήσει την παραπάνω Δημοσίαν Αρχήν και όχι προσωπικά εκείνους που υπηρετούν σ' αυτήν. Έκρινε επίσης, ανέλεγκτα, το Εφετείο που δίκασε, ότι, από τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει, ότι ο αυτός κατηγορούμενος, στον ίδιο τόπο και χρόνο, είχε πάρει μέρος σε συνάθροιση πλήθους που έγινε δημόσια στην οδό Ακαδημίας, το οποίο με ενωμένες δυνάμεις ενεργούσε βιαιοπραγίες σε πράγματα καίτοι γνώριζε ότι τούτο ενεργούσε βιαιοπραγίες και είχε πρόθεση να παραμείνει σ' αυτή σαν μέλος της, κρατούσε δε στα χέρια του, μαζί με άλλους πολλούς, ρόπαλο με το οποίο προκαλούσε φθορές σε προθήκες διαφόρων καταστημάτων που βρίσκονταν στη πλατεία Κάνιγγος και στην οδό Ακαδημίας, ιδιαίτερα δε στις προθήκες του καταστήματος νεωτερισμών, στη γωνία των οδών Ακαδημίας και Εμ. Μπενάκη, του Π.Κ. Δέχτηκε επίσης με την ίδια απόφαση, το δικαστήριο ότι τα παραπάνω πραγματικά περιστατικά συνιστούν το έγκλημα της περιύβρισης Αρχής του αρθ.181 του ΠΚ, γιατί οι παραπάνω φράσεις είναι χλευαστικές και έξω απ' τα όρια της κριτικής των πράξεων της Δημόσιας Αρχής όπως είναι η Αστυνομική Αρχή κατά της οποίας στρέφονταν, καθώς και έγκλημα της διατάραξης της ειρήνης των πολιτών του άρθρα, 189 του ίδιου Κώδικα, με τα πραγματικά περιστατικά που δέχτηκε το Εφετείο και στα οποία στηρίχθηκε και κήρυξε ένοχο το κατηγορούμενο παράβασης των παραπάνω ουσιαστικών ποινικών διατάξεων, ορθά τις ερμήνευσε και τις εφάρμοσε και ούτε εκ πλαγίου, με ασάφειες ή αντιφάσεις, τις παραβίασε, διέλαβε δε επίσης αυτή και την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία που επιβάλλουν τα αρθρ. 93παρ.3 του Συντάγματος και 139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και γι αυτό είναι αβάσιμοι και πρέπει ν' απορριφθούν και οι λόγοι του δικογράφου της κρινόμενης αίτησης, που στηρίζονται στα αρθρ. 510παρ.1 περιπτ. Δ και Ε του ΚΠΔ. Κατά το μέρος τους που αναφέρονται σε πραγματικά περιστατικά, για τα οποία, με κρίση που διαφεύγει τον έλεγχο του Αρείου Πάγου, έκρινε αντίθετα το Δικαστήριο της ουσίας, πρέπει ν' απορριφθούν γιατί είναι απαράδεκτοι. **Δημοσίευση:** Ποινικά Χρονικά Έτος: 1986 Τόμος: ΛΣΤ Σελ.: 57

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΤΜΗΜΑ Ε'

Τόπος: Αθήνα

Αριθ. Απόφασης: 696

Έτος: 1999

Κείμενο Απόφασης

Αριθμός 696/1999 ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ Ε Ποιν.

Τμήμα Συγκροτήθηκε από τους Δικαστές : Ευάγγελο Κρουσταλάκη

Αντιπρόεδρο, Γεώργιο Σταθέα, Ιωάννη Μυγιάκη-Εισηγητή, Ιωάννη Τέτοκα και Γεώργιο Κανελλόπουλο Αρεοπαγίτες. ΣΥΝΗΛΘΕ σε δημόσια συνεδρίαση στο Κατάστημά του στις 5 Φεβρουαρίου 1999, με την παρουσία του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Βασιλείου Ξενικάκη (ο Εισαγγελέας είχε κώλυμα να μετάσχει) και της Γραμματέως Γεωργίας Στεφανοπούλου, για να δικάσει την αίτηση των αναιρεσιόντων - κατηγορουμένων : 1) Ι.Α. του Κ., κατοίκου Αθηνών, που παραστάθηκε με τον πληρεξούσιο δικηγόρο του Σ.Φ. και Ζ.-Σ.Κ. του Ε., κατοίκου Θεσσαλονίκης που εκπροσωπήθηκε από τον ίδιο ως άνω πληρεξούσιο δικηγόρο, για αναίρεση της 735/1998 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου Θεσσαλονίκης. Με συγκατηγορούμενους τους 1) Π.Σ. του Ε. και 2) Η.Χ. του Σ. κατοίκων Θεσσαλονίκης που δεν παραστάθηκαν. Το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης με την υπ' αριθμ. 735/1998 απόφασή του διέταξε όσα λεπτομερώς αναφέρονται σ' αυτή. Ο αναιρεσιών ζητάει την αναίρεση της αποφάσεως αυτής για τους λόγους που αναφέρονται στις από 21 Απριλίου 1998 αίτησή του, που καταχωρήθηκε στο οικείο πινάκιο με αριθμό 719/1999. Αφού άκουσε Τον πληρεξούσιο δικηγόρο των αναιρεσιόντων, που ζήτησε όσα αναφέρονται στα σχετικά πρακτικά. Και τον Αντεισαγγελέα ο οποίος πρότεινε την απόρριψη της προκειμένης αιτήσεως αναίρέσεως.

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ 1. Οι υπό κρίση από 21- 4- 1998 αιτήσεις των Ι.Α. και Ζ.-Σ.Κ., με τις οποίες ζητείται η αναίρεση της αυτής αποφάσεως (της υπ' αριθμ. 735/1998 του Τριμελούς Εφετείου Θεσσαλονίκης με την οποία καταδικάστηκαν οι αιτούντες σε φυλάκιση 18 μηνών ο πρώτος για το έγκλημα της στάσεως και σε συνολική ποινή φυλάκισης 4 μηνών και 15 ημερών για το ίδιο έγκλημα και για εκείνο της εξύβρισης η δεύτερη) έχουν ασκηθεί κατά το νόμιμο τύπο και εμπρόθεσμα. Επομένως πρέπει να γίνουν τυπικά δεκτές και να συνεξετασθούν. 2. Κατά το άρθρο 170 παρ. 1 του Π.Κ. όποιος με πρόθεση συμμετέχει σε δημόσια **συνάθροιση** πλήθους που διαπράττει με ενωμένες δυνάμεις κάποια από τις πράξεις του άρθρου 167 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, κατά δε την παρ. 1 του άρθρου 167 του ίδιου Κώδικα, όπως αντικ. με το άρθρο 5 του ν. 410/1976, τιμωρείται με την προβλεπόμενη σ' αυτήν ποινή φυλάκισης όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη, που ανάγεται στα καθήκοντα τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη, καθώς και όποιος βιαιοπραγεί κατά υπαλλήλου ή προσώπου που έχει προσληφθεί ή άλλον υπαλλήλου που έχει προστρέξει για να τον υποστηρίξει ενώ διαρκεί η νόμιμη ενέργειά του. Εξ άλλου, η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής αποφάσεως που απαιτείται από το Σύνταγμα (άρθρο 93 παρ. 3) και τον Κ.Ποιν.Δ (άρθρο 139 όπως ήδη ισχύει), υπάρχει, όταν προκειμένου, για καταδικαστική απόφαση, περιέχονται σ' αυτήν τα πραγματικά περιστατικά που

προέκυψαν από την ακροαματική διαδικασία, στα οποία στηρίχθηκε η κρίση του δικαστηρίου για τη συνδρομή των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος, οι αποδείξεις οι οποίες τα θεμελίωσαν και οι σκέψεις με τις οποίες έχουν υπαχθεί τα περιστατικά που αποδείχθηκαν στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις που εφαρμόστηκαν. Τέλος εσφαλμένη ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διατάξεως υπάρχει όταν αποδίδεται σ' αυτήν έννοια διαφορετική από εκείνη που πραγματικά έχει, ενώ εσφαλμένη εφαρμογή υφίσταται όταν ο δικαστής δεν υπήγαγε σωστά τα πραγματικά περιστατικά τα οποία δέχτηκε στη διάταξη που εφαρμόστηκε. Περίπτωση εσφαλμένης εφαρμογής ουσιαστικής ποινικής διατάξεως υπάρχει και όταν η παραβίαση γίνεται εκ πλαγίου, αυτό δε συμβαίνει όταν έχουν επιφλοχωρήσει στο πόρισμα της αποφάσεως, που περιλαμβάνεται στο συνδυασμό του διατακτικού προς το σκεπτικό και ανάγεται στα στοιχεία και την ταυτότητα του εγκλήματος, ασάφειες, αντιφάσεις ή λογικά κενά, με αποτέλεσμα να καθίσταται ανέφικτος ο έλεγχος από τον Άρειο Πάγο της ορθής ή μη εφαρμογής του νόμου, οπότε η απόφαση στερείται νόμιμης βάσης. 3. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το συνδυασμό του σκεπτικού προς το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, που δίκασε κατ' έφεση, μετά από εκτίμηση και αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων, τα οποία λεπτομερώς αναφέρει, δέχτηκε, ως προς τους αναιρεσειόντες, κατά την αναιρετικά ανέλεγκτη ουσιαστική κρίση του, τα ακόλουθα: Οι κατηγορούμενοι Ι.Α. και Ζ.-Σ.Κ. (ήδη αναιρεσειόντες) στη Θεσσαλονίκη κατά την 14-11-1995 με πρόθεση συμμετείχαν (όπως και οι άλλοι κατηγορούμενοι Π.Σ. και Η.Χ. οι οποίοι δεν έχουν ασκήσει αναίρεση και δεν είναι διάδικοι στην παρούσα δίκη) στη δημόσια **συνάθροιση** πλήθους εκατό περίπου ατόμων, που, κατά την 19 ώρα περίπου, είχε καταβάλει το ένα ρεύμα κυκλοφορίας της οδού Εγνατίας στο ύψος της πλατείας Καμάρας και το οποίο πλήθος με ομαδική επίθεση, βίαιες κινήσεις και κτυπήματα κατά των ευρισκομένων σε υπηρεσία αστυνομικών που συγκροτούσαν αστυνομική δύναμη προσπάθησε να εξαναγκάσει την αστυνομική αυτή δύναμη να παραλείψει νόμιμη ενέργεια, δηλαδή την προληπτική έρευνα, σύμφωνα με το άρθρο 94 παρ. 1 του Π.Δ/τος 141/1991, σε σακίδια που έφεραν άγνωστα άτομα τα οποία συμμετείχαν στο συγκεντρωμένο πλήθος και που, κατά πληροφορίες που είχαν περιέλθει στην αστυνομία, περιείχαν βόμβες "μολότοφ" και πέτρες. Για τα πραγματικά αυτά περιστατικά κατέθεσαν με γνώση και σαφήνεια οι μάρτυρες αστυνομικοί Θ.Π., Ι.Χ., Δ.Τ., Ι.Μ. και Κ.Α.. Επί πλέον αποδείχθηκε (συνεχίζει το Τριμελές Εφετείο) ότι η αναιρεσειούσα Ζ.-Σ.Κ., κατά τον ίδιο τόπο και χρόνο προσέβαλε με λόγια την τιμή του εγκαλούντος Θ.Π. και συγκεκριμένα με τις φράσεις

"μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι", που απηύθυνε κατά των αστυνομικών που συγκροτούσαν την ως άνω αστυνομική δύναμη, μεταξύ των οποίων και ο εγκαλόν αυτός, προσέβαλε την τιμή και την υπόληψή του. Ύστερα από αυτά το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης κήρυξε ενόχους τους αναιρεσιόντες των προαναφερομένων πλημμελημάτων και τους καταδίκασε στις ποινές φυλακίσεως που προαναφέρθηκαν με τριετή αναστολή. Για την πληρότητα της αιτιολογίας της αποφάσεως, ενόψει των άνω παραδοχών της, δεν ήταν αναγκαίο ούτε ν' αποφανθεί το δικαστήριο, κατά πόσον ο αριθμός των συγκεντρωμένων προσώπων ήταν τέτοιος ώστε να δημιουργείται κίνδυνος διαταράξεως της δημόσιας τάξης, ούτε να γίνει πιο ειδική περιγραφή των πράξεων και ενεργειών του u963 συγκεντρωμένου ως άνω πλήθους, οι οποίες προσδιορίζονται πλήρως και σαφώς. Επί πλέον αφού υπάρχει σαφής παραδοχή ότι το εν λόγω πλήθος με τις ως άνω λεπτομερώς περιγραφόμενες ενέργειες του προσπάθησε να εξαναγκάσει την αστυνομική δύναμη να παραλείψει νόμιμη ενέργειά της, δηλαδή προληπτική έρευνα, σύμφωνα με το άρθρο 94 παρ. 1 του Π.Δ/τος 141/1991, σακιδίων ατόμων που συμμετείχαν στο συγκεντρωμένο πλήθος, δεν ήταν αναγκαίες ούτε περαιτέρω σκέψεις για την τυπική νομιμότητα και ουσιαστική σκοπιμότητα της έρευνας αυτής, ούτε άλλη παραδοχή περί γνωστοποίησης της απόφασης της αστυνομικής αρχής προς διενέργεια της έρευνας. Με αυτά που δέχτηκε το δικαστήριο, με πληρότητα, σαφήνεια και χωρίς αντιφάσεις, διέλαβε στην απόφαση που προσβάλλεται την πιο πάνω απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού οι παραδοχές αυτές περιέχουν τα αναγκαία περιστατικά που συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση των πιο πάνω εγκλημάτων της στάσεως και τις εξυβρίσεως, για τα οποία, ως ειδικότερα προαναφέρεται, καταδικάστηκαν οι αναιρεσιόντες, μνημονεύονται οι αποδείξεις που τα θεμελίωσαν και γίνεται υπαγωγή τους στις παραπάνω ουσιαστικές ποινικές διατάξεις του Π.Κ., τις οποίες το δικαστήριο ορθά ερμήνευσε και εφάρμοσε και εφάρμοσε, χωρίς να τις παραβιάσει ούτε ευθέως ούτε εκ πλαγίου. Επομένως όλοι οι λόγοι αναιρέσεως των αιτούντων, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. δ' και ε' του Κ.Ποιν.Δ, με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα, είναι αβάσιμοι. Για τους λόγους αυτούς Απορρίπτει: α) την από 21 Απριλίου 1998, αίτηση του Ι.Κ.Α., κατοίκου Αθηνών, και β) την από 21 Απριλίου 1998 για αίτηση της Ζ.-Σ.Κ., κατοίκου Θεσσαλονίκης, για αναίρεση της αποφάσεως 735/1998 του Τριμελούς Εφετείου Θεσσαλονίκης. Και Καταδικάζει τους αναιρεσιόντες στα δικαστικά έξοδα τα οποία ανέρχονται στο ποσό των εβδομήντα χιλιάδων (70.000) δραχμών για τον καθένα. Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 17 Φεβρουαρίου 1999. Και Δημοσιεύθηκε στην Αθήνα σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριό του στις 31 Μαρτίου 1999.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα β'
- Δαγτόγλου Συνταγματικό Δίκαιο ,Ατομικά δικαιώματα α'
- Δημητρόπουλος Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό μέρος Τόμος Γ'
Ημίτομος 1
- Δημητρόπουλος Εφαρμογές Συνταγματικού Δικαίου
- Δημητρόπουλος Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό μέρος
- Μπακόπουλος Γ.Α, Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι στο ελληνικό, γαλλικό και αγγλικό Δημόσιο Δίκαιο, 1995, Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλας,
- Πιτσογιάννης Παν.Ι., Συναθροίσεις – Συγκεντρώσεις, 1987, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Αντ. Σακούλας,
- Σβώλος Αλ. / Γ. Βλάχο, Β' Το Σύνταγμα της Ελλάδας
- Σβώλος Αλ. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις κατά το δημόσιον δίκαιον και η νομοθετική ρύθμιση αυτών, Νομικαί Μελέται
- Σγουρίτσας Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β', τεύχος Β', συνεργασία Γεωργόπουλου Κ., 1966,
- Σορμάς Ι.Ν., Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Ανθρώπου και της Επιτροπής (Κεντροευρωπαϊκό Συνταγματικό

Δίκαιο – ΣΔ στην Ευρώπη), 1998, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή

- Συμεωνίδη -Καστανίδη Ε., Το δικαίωμα των διαδηλώσεων και η παρακώλυση των συγκοινωνιών, Δίκαιο και Πολιτική, τ.5, 1983,
- Τσίρης Παν.Β., Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 11 του Συντάγματος, 1988, Αθήνα,